

Archeologienota
Mechelen – Egide Walschaertsstraat 3

Natasja Reyns

Bornem
2024

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bv
Erkend archeoloog: All-Archeo bv, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Auteurs: Natasja Reyns

All-Archeo bv
Woestijnstraat 45
2880 BORNEM

Wettelijk depot nummer
D/2024/12.807/18

© All-Archeo bv

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bv aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Verslag resultaten bureauonderzoek	5
2.1	Administratieve gegevens	5
2.2	Archeologische voorkennis	6
2.3	Onderzoeksopdracht	7
2.3.1	Vraagstelling en randvoorwaarden	7
2.3.2	Beschrijving geplande werken	8
2.3.3	Werkwijze	13
2.4	Assessmentrapport	13
2.4.1	Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied	13
2.4.2	Historische beschrijving van het onderzochte gebied	19
2.4.3	Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader	24
2.4.4	Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese	26
2.4.5	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	27
3	Samenvatting	29
4	Bibliografie	30
4.1	Publicaties	30
4.2	Websites	30
5	Bijlagen	31
5.1	Archeologische periodes	31

1 Inleiding

Deze archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een omgevingsvergunning waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat, de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen helemaal buiten de archeologische zones liggen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,¹ zoals bepaald in artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Het onderzoeksgebied valt niet binnen een beschermde archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.²

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

De uitvoering van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem gaat steeds de uitvoering van vooronderzoek met ingreep in de bodem vooraf. Het doel van een archeologisch vooronderzoek wordt immers met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bereikt.

¹ <https://geo.onroenderfgoed.be>

² <https://geo.onroenderfgoed.be>

2 Verslag resultaten bureauonderzoek

Het doel van de archeologische bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2023I318

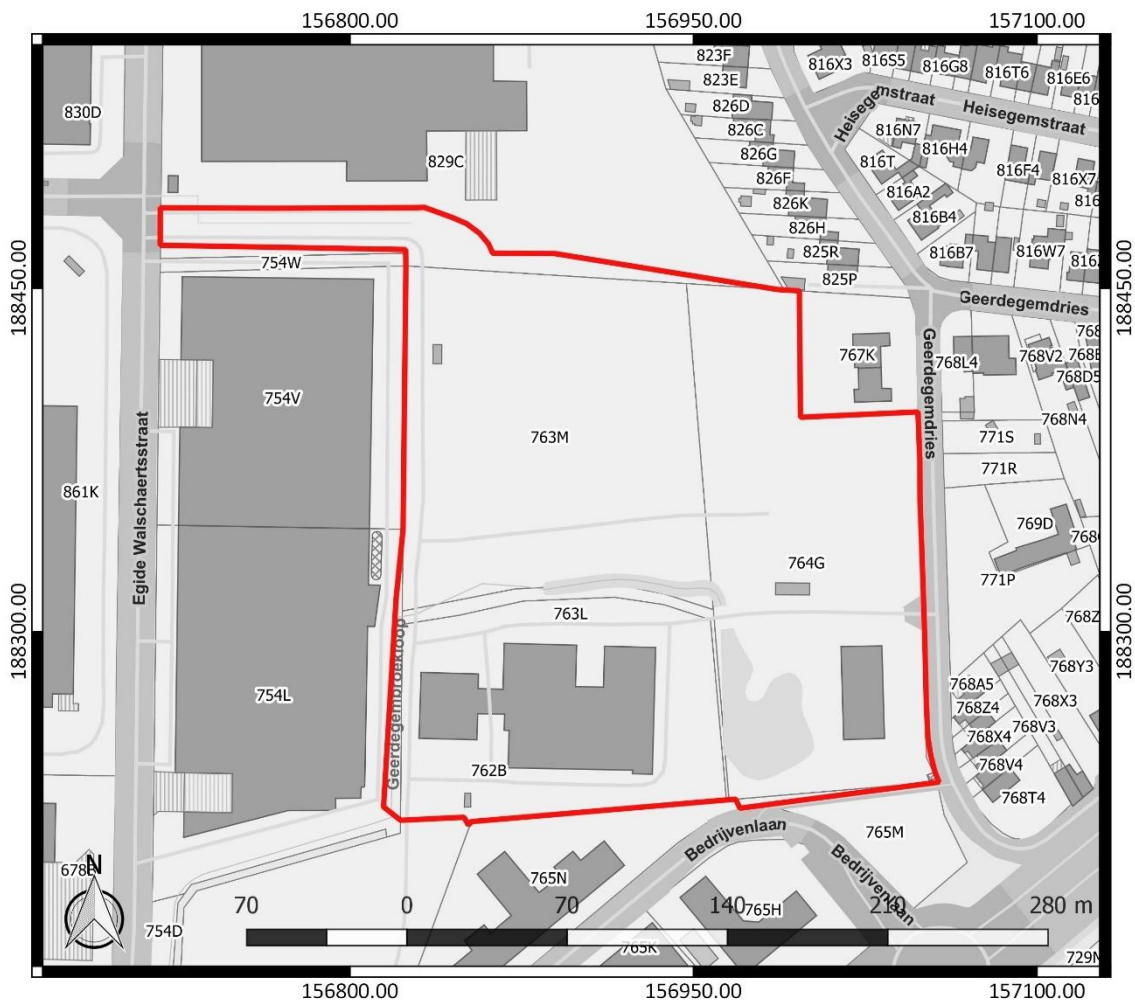
Erkend archeoloog: All-Archeo bv, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): provincie Antwerpen, Mechelen, Egide Walschaertsstraat, Schonenberg

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 156716.51, 188092.52
- 157057.25, 188485.41

Kadastraal plan:

Figuur 1: Kadastraal plan met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

2.3 Onderzoeksopdracht

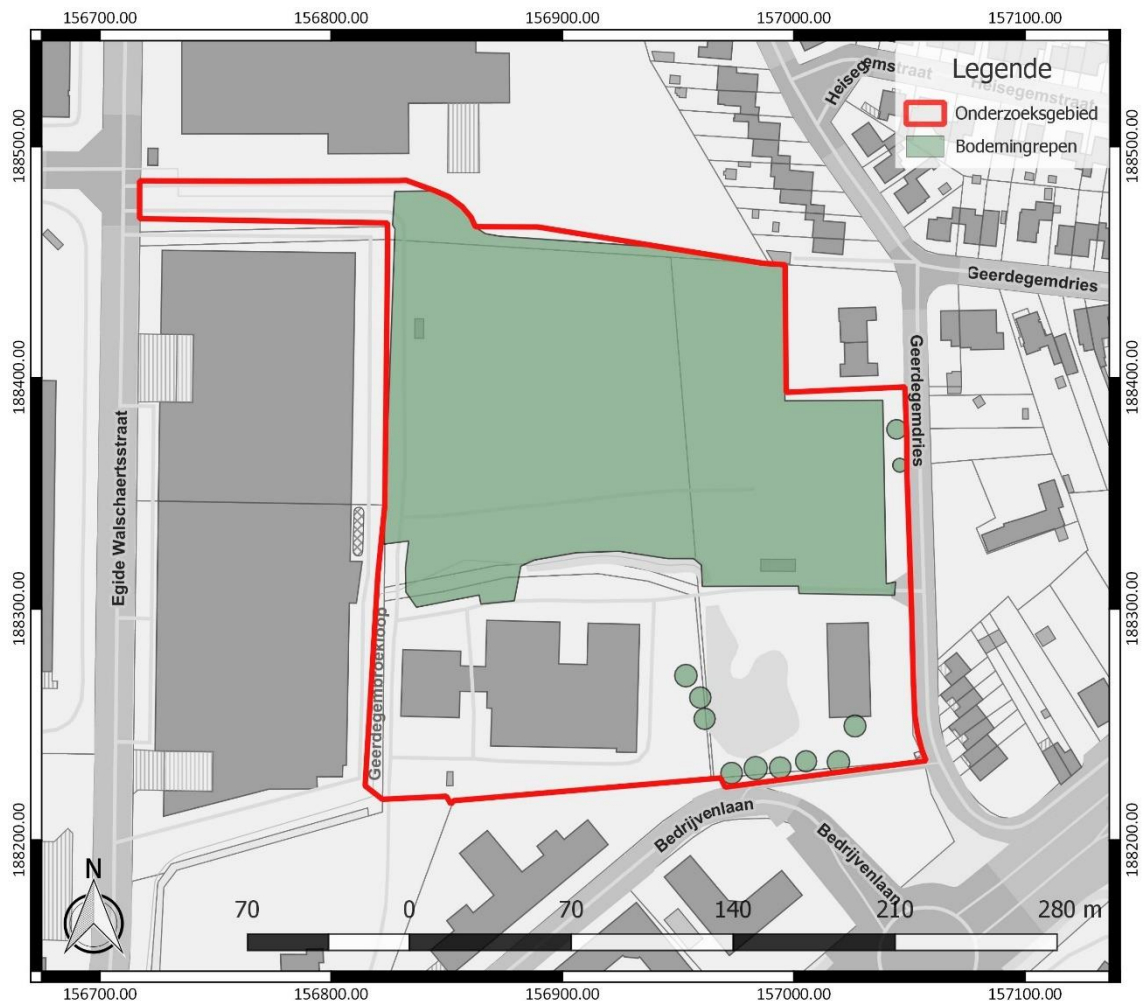
2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Naar aanleiding van de geplande werken ter hoogte van het onderzoeksterrein werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij staat de vraag centraal wat de impact zal zijn van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief. Op basis daarvan wordt een afweging gemaakt of verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem nodig is.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

Randvoorwaarden: in een zone van ca. 2,935 ha worden bodemingrepen gepland.

Figuur 3: Aanduiding van de zone waar bodemingrepen gepland worden, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

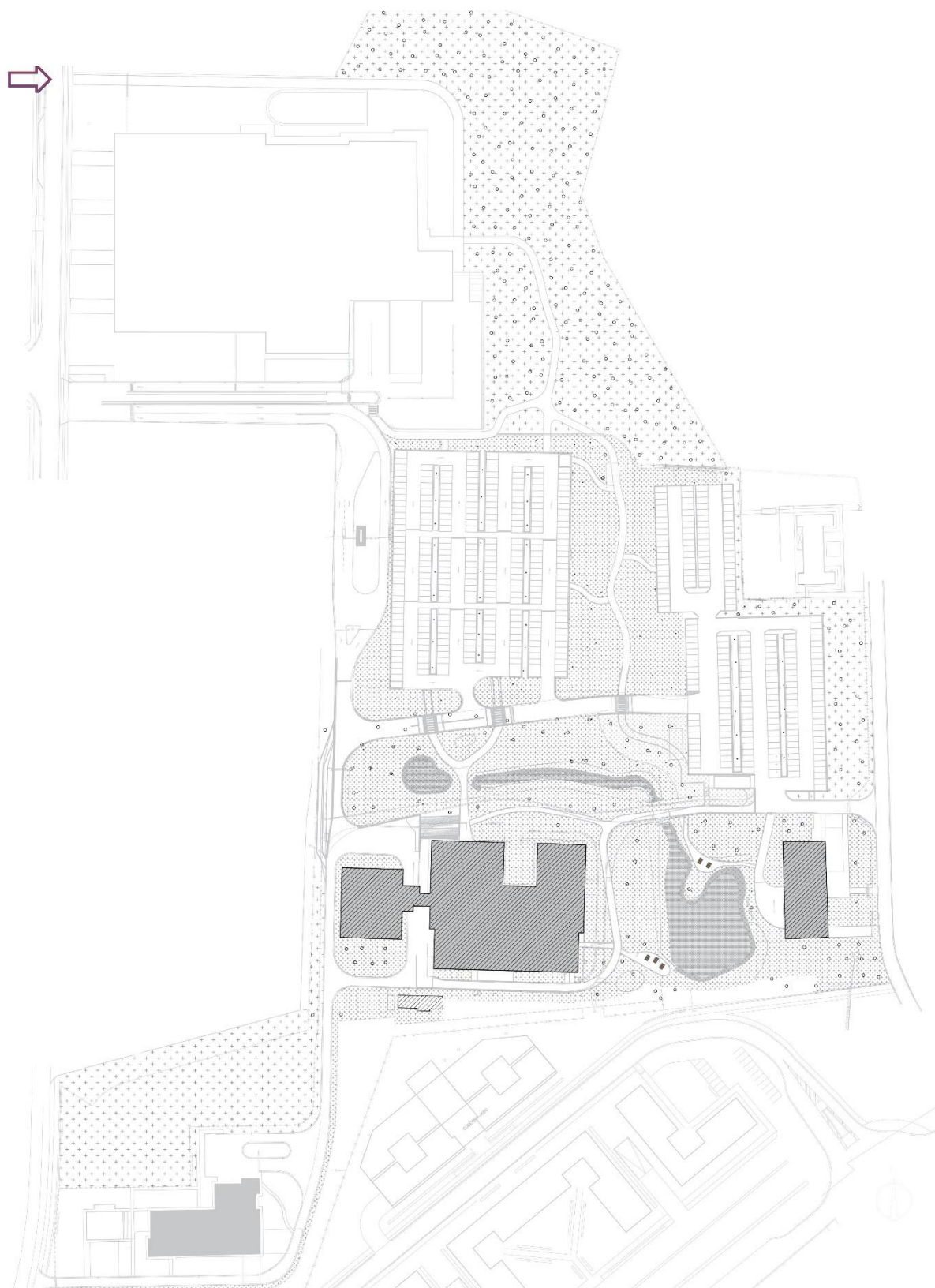
2.3.2 Beschrijving geplande werken

Op het terrein wordt de realisatie van een nieuw datacenter en de herinrichting van parkeer- en groenzones gepland. Daarvoor worden de bestaande parkings opgebroken en worden verschillende bomen gerooid. De parking in het oosten van het terrein wordt heraangelegd in deels waterdoorlatende materialen. Een hoger gelegen zone wordt 1 m afgegraven om beter aan te sluiten bij het niveau van de rest van deze zone. Vervolgens wordt de nieuwe parking aangelegd. Die zal een verstoringsdiepte van ca. 1 m betekenen.

In het westen komt het nieuwe datacenter. Dit wordt voorzien van ondergrondse verdiepingen. De hier voorziene uitgravingsdiepte bedraagt ca. 3,72 m. Regenwaterafvoer wordt voorzien vanaf het nieuwe gebouw en onder de nieuw aan te leggen parkings. Het regenwater wordt afgevoerd naar een bestaand bekken. De verstoringsdiepte van de afvoerbuizen bedraagt maximaal ca. 1,00 m. Er worden ook nieuwe verlichtingspalen geplaatst.

Rondom het nieuwe gebouw, de nieuwe parking en ook ter hoogte van de nieuwe parking wordt groenaanleg voorzien. Het gaat om de aanplant van gras, struiken en heesters die een verstoringsdiepte van ca. 40 cm kennen. Er worden ook nieuwe bomen aangeplant. Ter hoogte van de plantkuil zal een verstoring tot ca. 1 m plaatsvinden.

In het oosten van het terrein komt een nieuwe hoogspanningscabine en een nieuwe laagspanningscabine. De aanleg daarvan zal een verstoringsdiepte van ca. 80 tot 90 cm betekenen. Tot slot wordt ook nog een nieuwe persleiding aangelegd van de Geerdegemdries naar het nieuwe datacenter. De aanleg ervan kent een verstoringsdiepte tot ca. 1,80 m.

Figuur 4: Bestaande toestand

Figuur 5: Aanduiding te rooien bomen (groene en rode kruisjes)

Figuur 6: Ontwerpplan

Figuur 7: Snede gebouw

2.3.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek heeft betrekking op een zone die gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden. Daarom wordt bijzondere aandacht besteed aan de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied.

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online opgezocht via www.dov.vlaanderen.be en www.geopunt.be. De geomorfologische kaart en de bodemerosiekaart zijn niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied. Het historisch kaartmateriaal is georeferentieerd geraadpleegd op www.geopunt.be.

Het belangrijkste beschikbare historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd om de gebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Met de Villaretkaart (1745-1748), de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778), de Atlas der Buurtwegen (1841) en de Atlas cadastrale parcellaire de la Belgique van Popp (1842-1879) worden vier momentopnames bekeken, voorafgaand aan de stafkaarten. De informatie afkomstig uit historisch kaartmateriaal kan een impact hebben op de inschatting van de kwaliteit van het eventueel aanwezige oudere bodemarchief. Beschikbare stafkaarten en luchtfoto's van het onderzoeksterrein werden geraadpleegd op www.geopunt.be en op www.cartesius.be. Ze worden enkel weergegeven in voorliggende studie wanneer ze een relevante bijdrage kunnen leveren aan de onderzoeksvragen met betrekking tot de landschapshistoriek, de gebruiksgeschiedenis van het terrein of de evolutie van de historische bebouwing.

In het kader van de vraagstelling rond het archeologisch potentieel van het terrein werden de Centrale Archeologische Inventaris en de landschapsatlas geraadpleegd. De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen.

2.4 Assessmentrapport

2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied

Het onderzoeksgebied is gelegen ten oosten van de Egide Walschaertsstraat en ten westen van de Geerdegemdries (Figuur 8). Volgens het gewestplan is het terrein grotendeels gelegen in industriegebieden en beperkt in woongebieden. Ten zuiden stroomt de Geerdegembroekloop (Figuur 10). Die mondt ten westen van het terrein uit in de Zenne. Nog verder naar het westen toe vermelden we ook nog de aanwezigheid van de Leybeek.

Het onderzoeksgebied ligt in een licht golvend gebied (Figuur 9). De topografie van Mechelen en zijn omgeving wordt gekenmerkt door een vlak reliëf met een groot aantal waterlopen (zie hoger). Het terrein is te situeren op een interfluvium, een hoger gelegen rug tussen de rivieren de Zenne en de Dijle.³

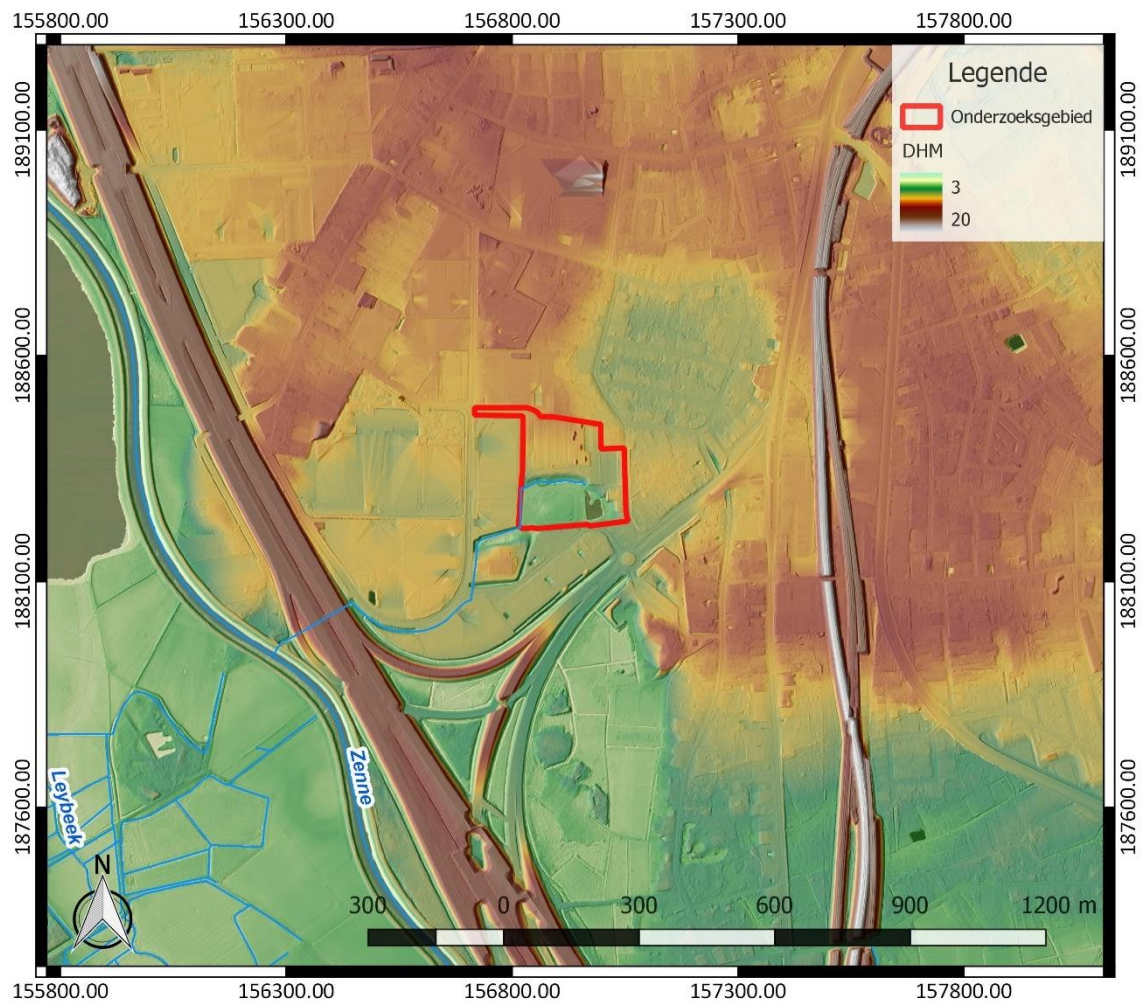
³ Bogemans 1996, 3-5; Kinnaer/Wouters 2007, 11

Figuur 8: Luchtfoto van 2022 met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 9: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Multidirectional hillshade DHM Vlaanderen I, 25 cm, met aanduiding van het onderzoeksgebied

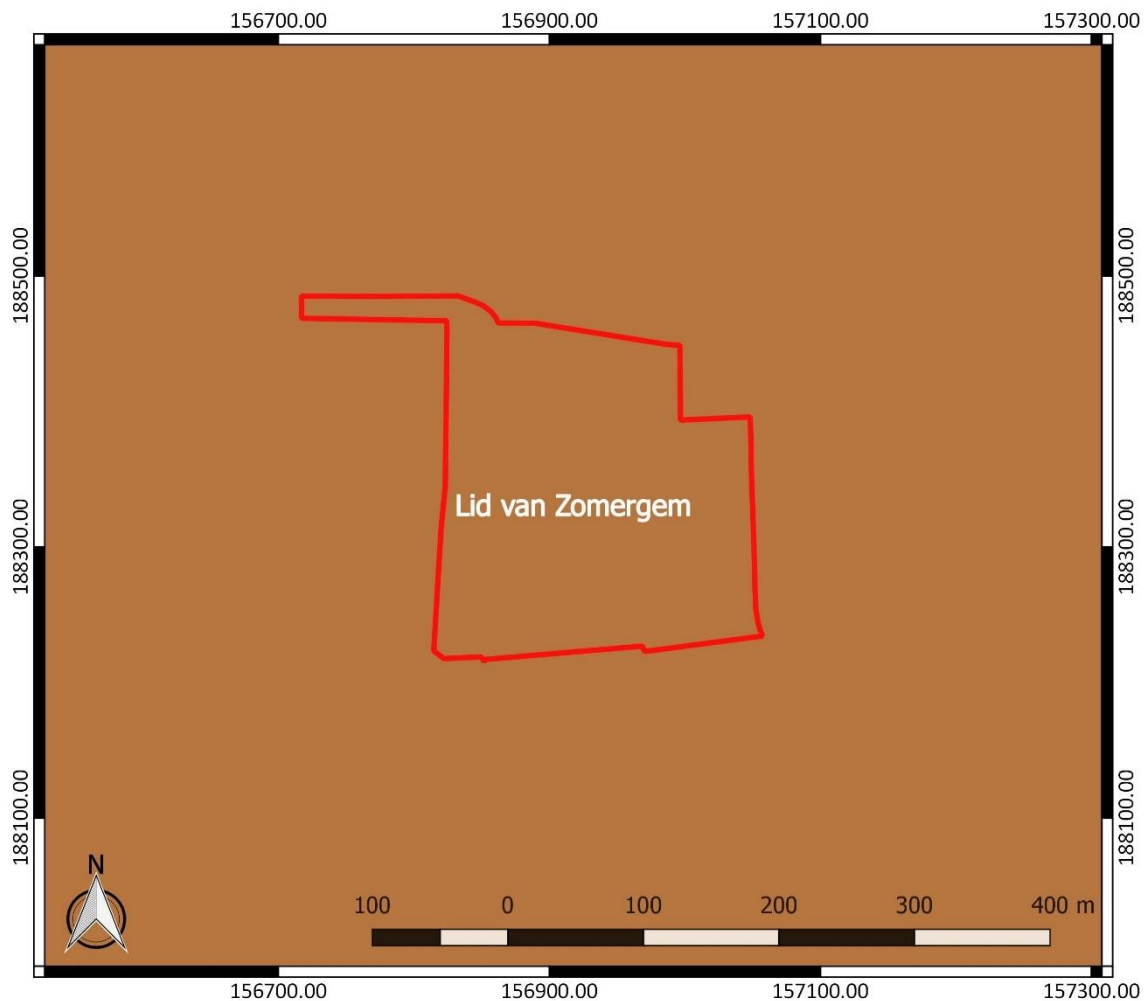

Figuur 10: Hydrografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied, Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Hillshade DHM Vlaanderen I, 25 cm (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 11: Hoogteverloop van noordwest naar zuidoost over het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

Het onderzoeksgebied lijkt in het verleden genivelleerd. Het noordwesten ligt het hoogst, terwijl het oosten lager gelegen is en het zuiden nog lager. Het terrein kent een hoogte van 6 tot 11 m TAW (Figuur 11).

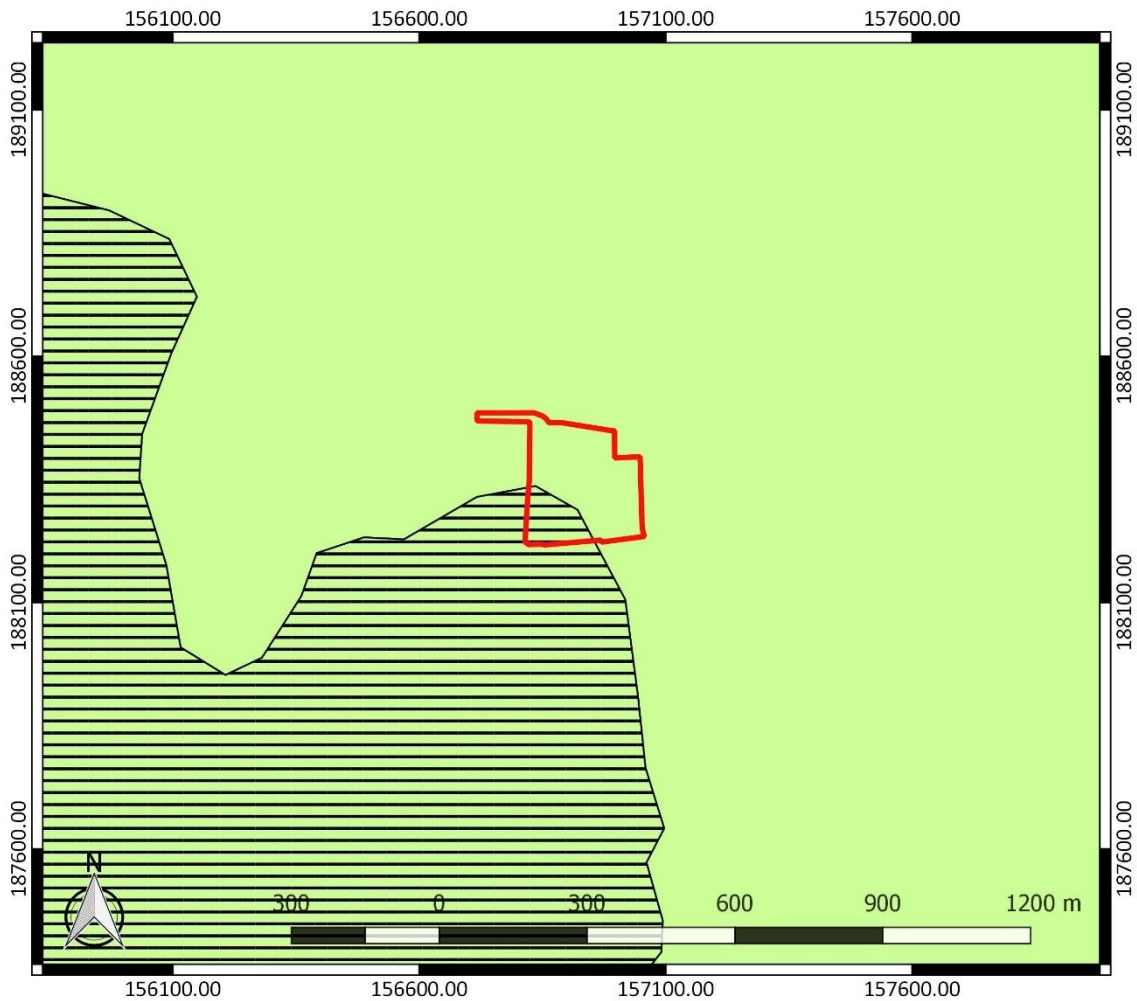
Figuur 12: Tertiaire geologische ondergrond met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

De tertiaire ondergrond van het onderzoeksgebied (Figuur 12) bestaat uit het Lid van Zomergem. Het wordt gekenmerkt door grijsblauwe klei.⁴

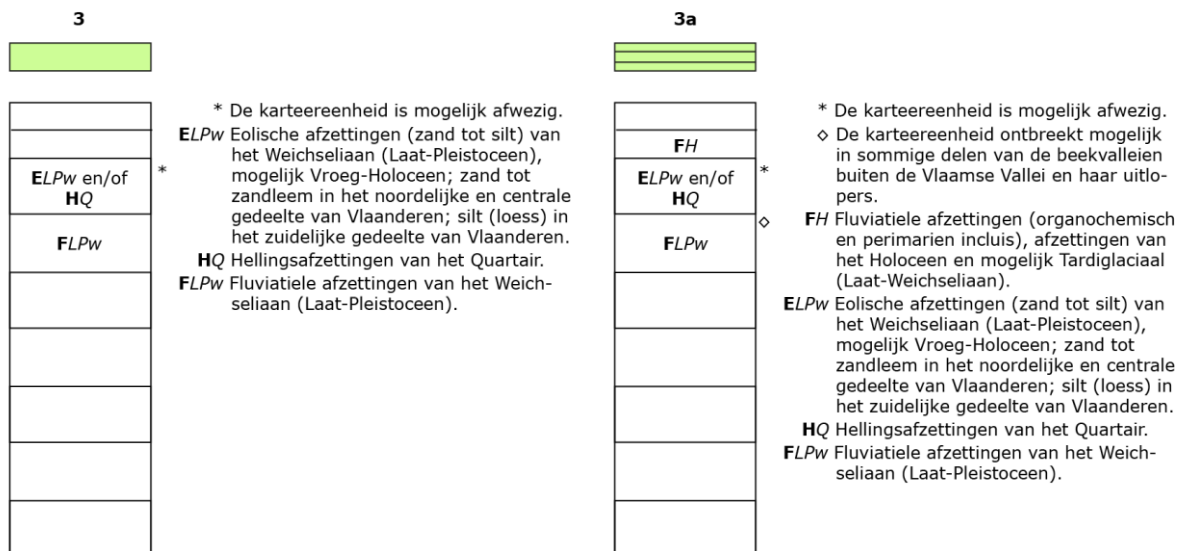
De quartairgeologische kaart (Figuur 13) geeft aan dat in het onderzoeksgebied eolische afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) en mogelijk van het Vroeg-Holoceen voorkomen, en/of hellingafzettingen van het Quartair. Hieronder bevinden zich oudere fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen). In het zuidwesten van het onderzoeksgebied kunnen volgens de quartairgeologische kaart boven de reeds genoemde afzettingen ook nog jongere fluviatiele afzettingen voordoen van het Holoceen en mogelijk het Tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan).⁵

⁴ www.geopunt.be/kaart

⁵ www.geopunt.be/kaart

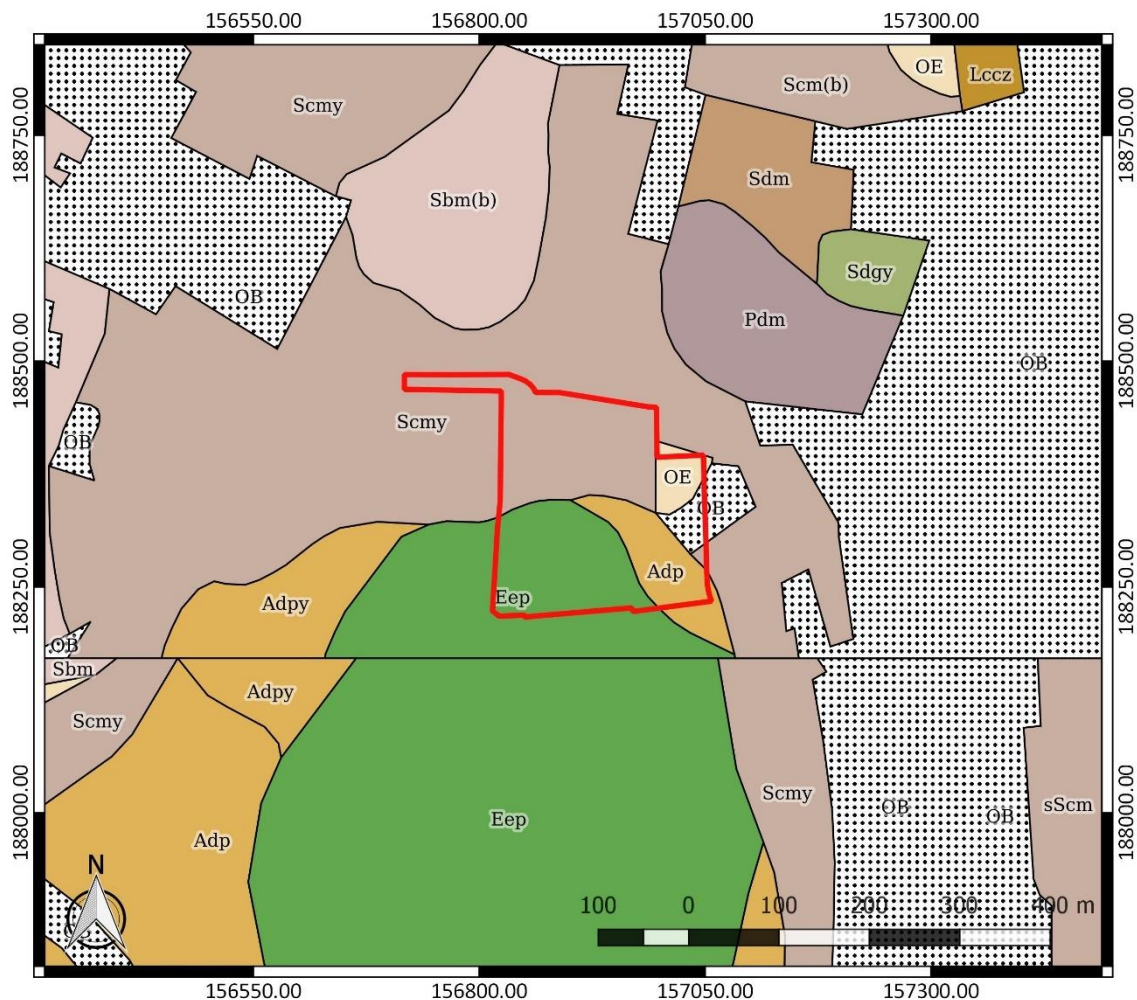

Figuur 13: Quartairegeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 14: Legende bij de quartairegeologische kaart (www.geopunt.be)

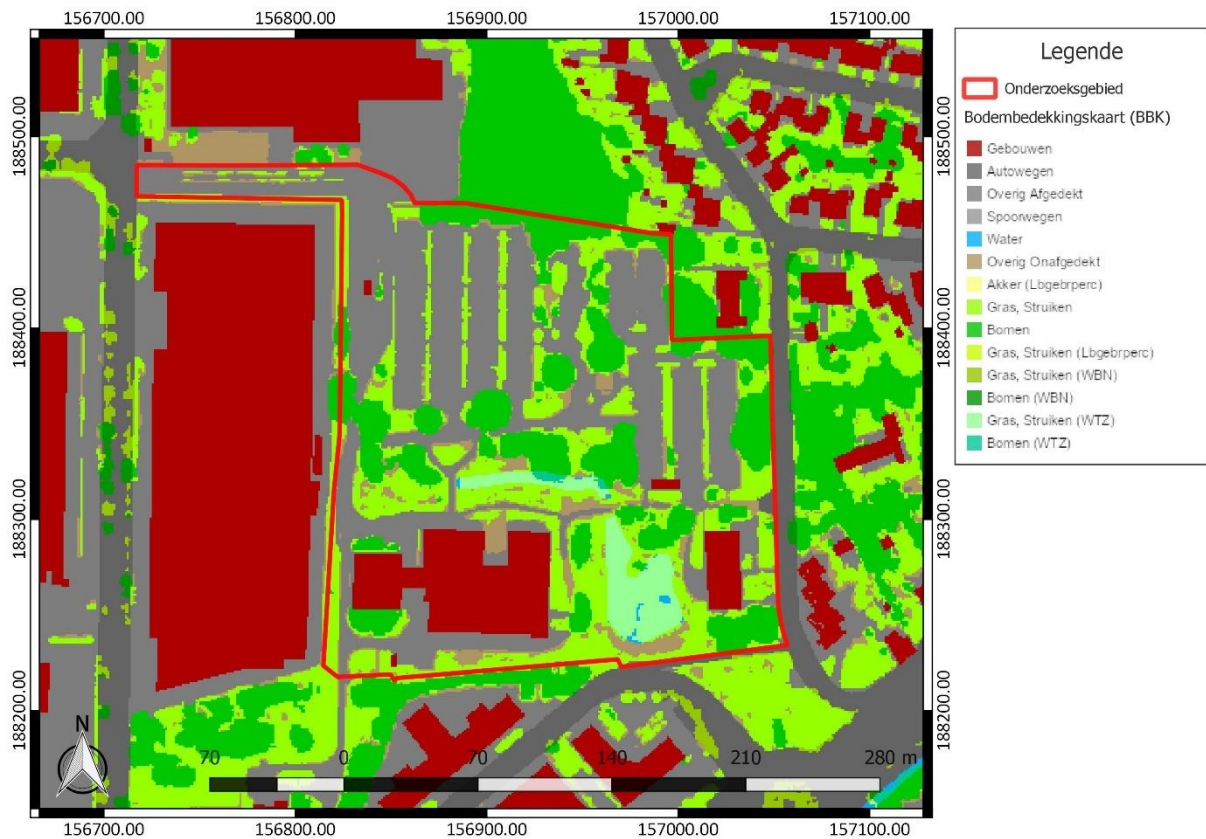
De bodemkaart (Figuur 15) situeert het onderzoeksgebied grotendeels ter hoogte van een matig droge lemig zandbodem met dikke antropogene humus A horizont en waarvan de sedimenten zwaarder of fijner worden in de diepte (Scmy). In het uiterste oosten geeft de bodemkaart de aanwezigheid van groeven (OE) aan, terwijl we in het zuiden van het onderzoeksgebied ook nog een matig natte leembodem zonder profiel (Adp) en een sterk gleyige kleibodem zonder profiel (Eep) vinden op de bodemkaart. Gelijkaardige bodems komen ook in de omgeving van het onderzoeksgebied voor.

Figuur 15: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Op basis van het DTM vermoeden we dat het terrein deels opgehoogd werd om het te nivelleren en om de mogelijk eerder natte bodemeigenschappen van het terrein te verbeteren. Vermoedelijk is dit de verklaring voor de aanwezigheid van een dikke antropogene humus A horizont. Het zuiden is mogelijk afgegraven of geërodeerd als gevolg van een dynamisch fluviaal milieu.

In het onderzoeksgebied zijn op de bodemgebruikskaart gebouwen en verhardingen te bemerken. Voor het overige wordt het onderzoeksgebied volgens de kaart voornamelijk ingenomen door bomen, gras, struiken en water (Figuur 16). Dit beeld komt overeen met het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 8).

Figuur 16: Bodemgebruikskartaal met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied

De naam "Mechelen" verscheen voor de eerste maal in 870. Momenteel wordt aangenomen dat er bij de overgang van de vroege naar de volle middeleeuwen twee bewoningskernen bestonden: één op de linkeroever (een *portus*/handelscentrum in de omgeving van de Zoutwerf en de Haverwerf) en één op de rechteroever (een kapitteldomein/religieus centrum in de omgeving van het Sint-Romboutskerkhof) van de Dijle.⁶ In de 10de eeuw kreeg de prins-bisschop van Luik het domein Mechelen in leen. Door het verwerven van heerlijke rechten ontstond de "heerlijkheid Mechelen". Na een kortstondige overheersing door de hertog van Brabant kwam Mechelen in 1356 in het bezit van Lodewijk van Male, graaf van Vlaanderen. De stad Mechelen vormde binnen het hertogdom Brabant een afzonderlijke heerlijkheid en hield als dusdanig stand tot het einde van het *Ancien Régime*.⁷

Vanaf de 13de eeuw was Mechelen een echte bloeiende stad.⁸ In de 14de, de 15de en de eerste helft van de 16de eeuw werden heel wat gebouwen opgetrokken, zoals stadspaleizen, en op het eind van de 15de eeuw schapte Mechelen het zelfs tot juridische hoofdstad van de Nederlanden. In de tweede helft van de 16de eeuw werd de stad echter geplaagd door opeenvolgende rampen. Kloosterlingen die voorheen *extra muros* woonden, vonden vanaf dan onderdak in de stad. Zo werd de stad van paleizen stilaan een stad van kloosters. Dat bleef zo tot het einde van het *Ancien Régime*. Een aantal kloosterordes bleven vanaf dan definitief weg uit Mechelen. Andere kwamen (terug) en legden zich onder meer toe op onderwijs. Zo werd de stad van kloosters uiteindelijk een stad van scholen.⁹

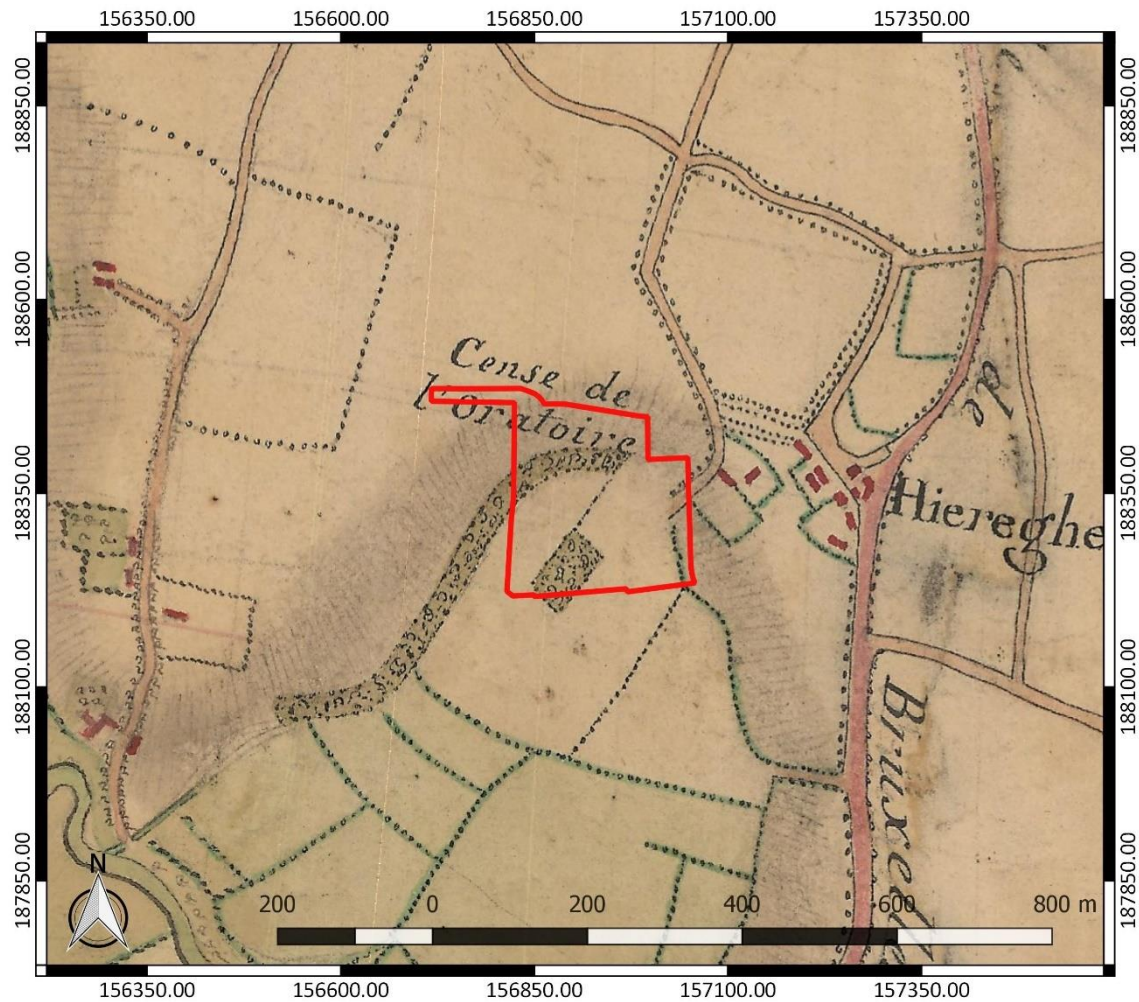
⁶ Troubleyn *et al.* 2007, 16-17, 23; Robberechts s.d.; <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/cai/zone/140035>.

⁷ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/geheel/20411>

⁸ Troubleyn *et al.* 2007, 21

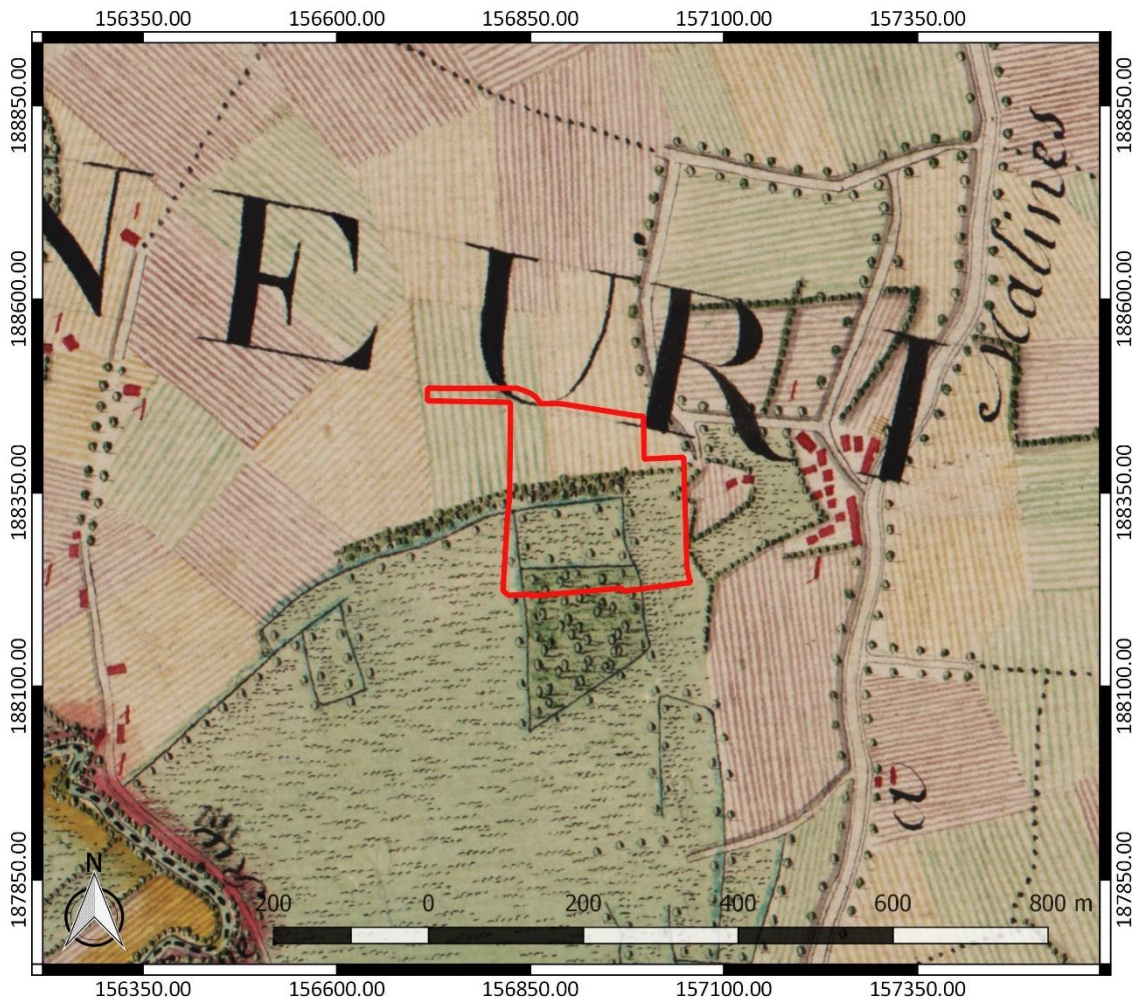
⁹ Robberechts s.d.; <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/cai/zone/140035>

Op de Villaretkaart, genoemd naar Jean Villaret, ingenieur-geograaf bij het Franse hof en één van de makers (1745-1748), is het onderzoeksgebied overwegend aangeduid als akkerland (Figuur 17). Er lijkt ook sprake van een sterke helling ter hoogte van het onderzoeksgebied en zijn omgeving. Verder zijn twee beperkte zones aangeduid als bos. Ten oosten van het terrein is bebouwing te zien. Andere bebouwing in de omgeving is schaars.

Figuur 17: Villaretkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgemaakt op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778), zien we een min of meer gelijkaardig beeld (Figuur 18). Het noorden van het terrein is in gebruik als akkerland terwijl het zuiden ingenomen wordt door bos en door grasland. Er blijkt ook een waterloop door het zuiden van het onderzoeksgebied te lopen. Ten oosten zien we opnieuw een woonkern.

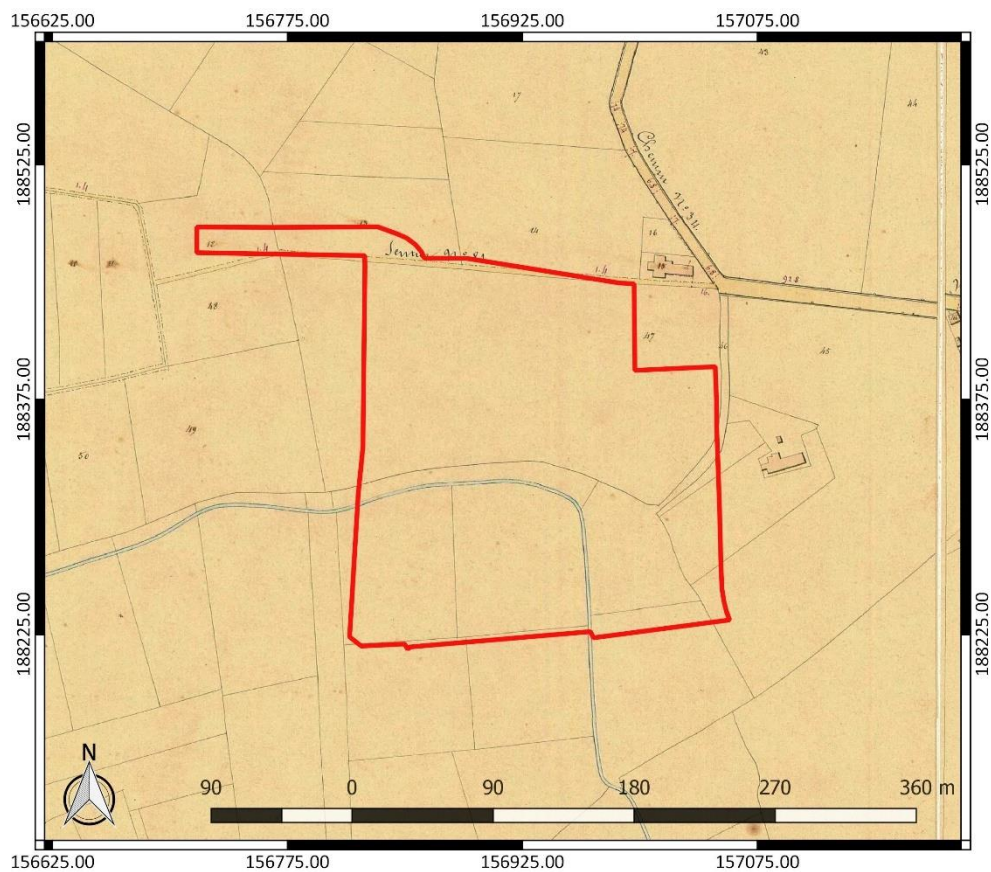

Figuur 18: Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

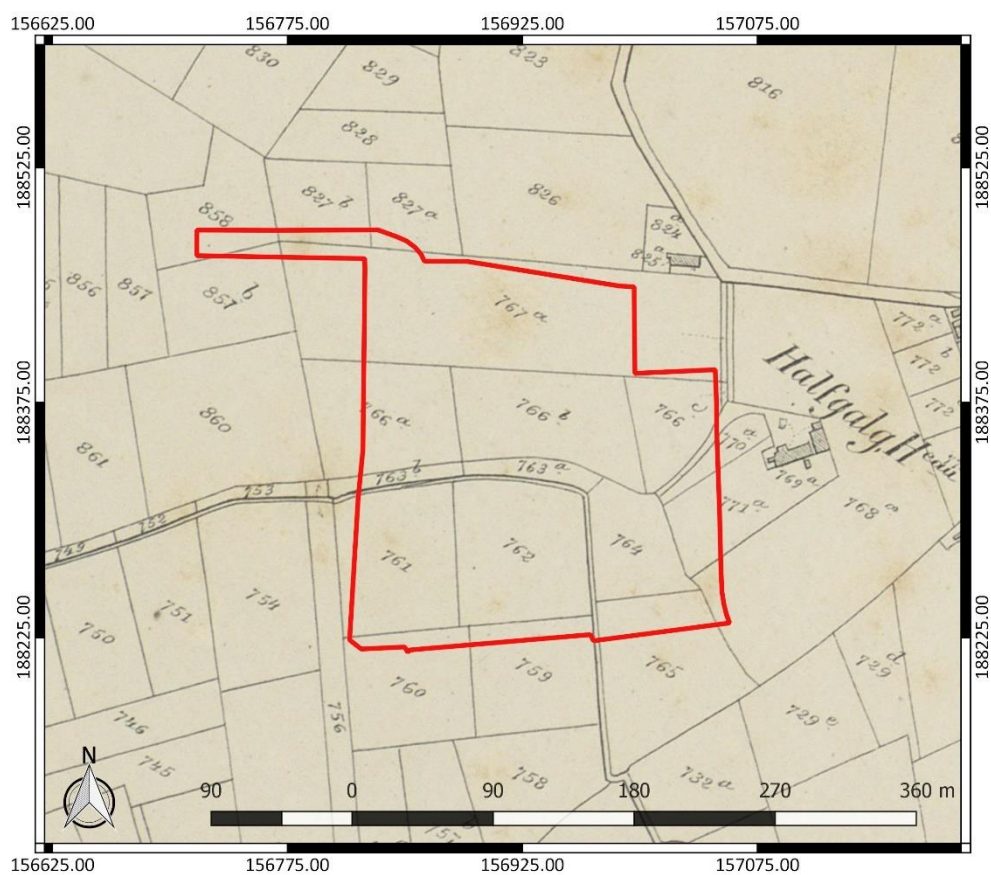
Op de Atlas der Buurtwegen (1841) is geen bebouwing te zien. Vermoedelijk was het terrein nog steeds in gebruik als akkerland en als grasland (Figuur 19). De waterloop bevindt zich opnieuw duidelijk binnen het onderzoeksgebied. De Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van P.C. Popp (1842-1879) geeft een gelijkaardig beeld als de Atlas der Buurtwegen weer.

Een luchtfoto uit 1971 (Figuur 21) toont ons dat in het noorden van het terrein een sportveld aangelegd is. De rest van het terrein is grotendeels begroeid met gras. Het zuiden is bebost. Het uiterste westen van het terrein is nog in gebruik als akkerland. Mogelijk bevond zich ten oosten van het sportveld een gebouw, maar dat is moeilijk te zien omwille van de beperkte resolutie van de luchtfoto. Een luchtfoto uit 1979-1990 (Figuur 22) toont dat het sportveld verdwenen is. In het oosten van het terrein werd een parking aangelegd en in het zuidwesten is een gebouw opgericht. De rest van het terrein is nog begroeid met gras en bomen. Het westen van het terrein is braakliggend nadat er wegenis aangelegd werd.

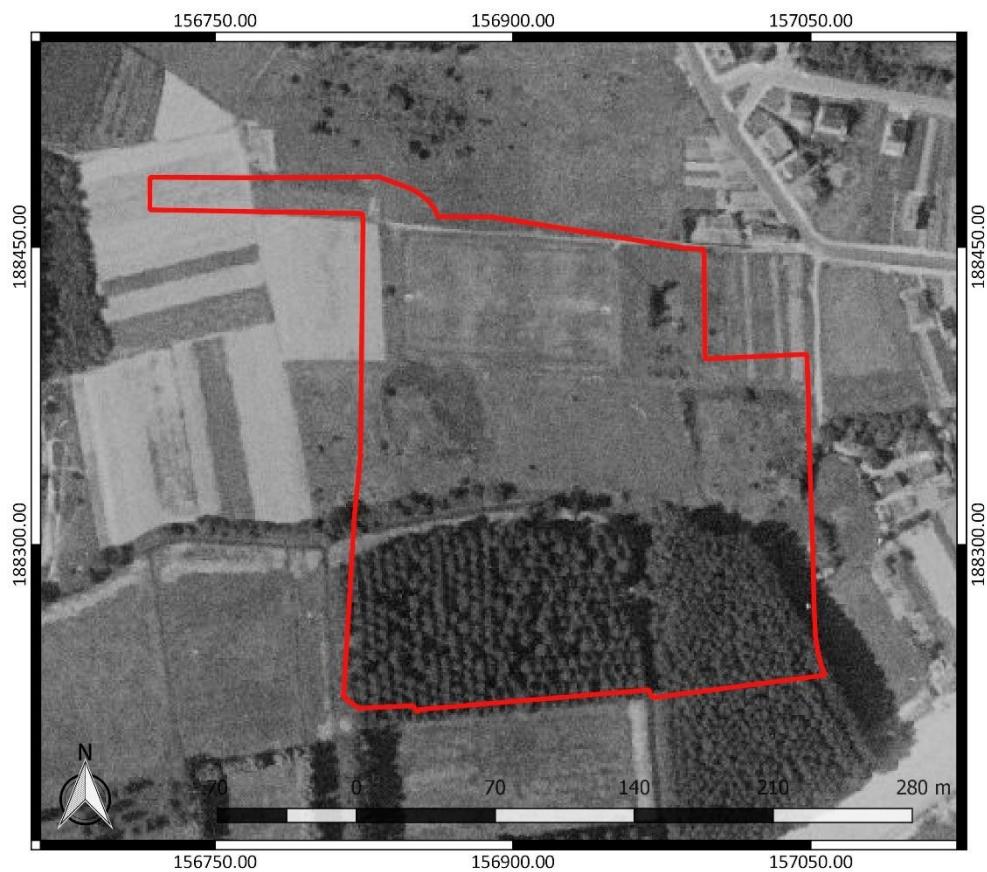
Het beeld komt nog niet overeen met het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 8). Op een luchtfoto uit 2000-2003 zien we dat de parking uitgebreid wordt naar het westen toe. Er zijn ook werken in het noordwesten van het terrein. In het zuidoosten is een nieuw gebouw opgetrokken en in de omgeving is de bebouwing sterk toegenomen. Op een luchtfoto van 2005-2007 zien we de huidige situatie afgebeeld.

Figuur 19: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

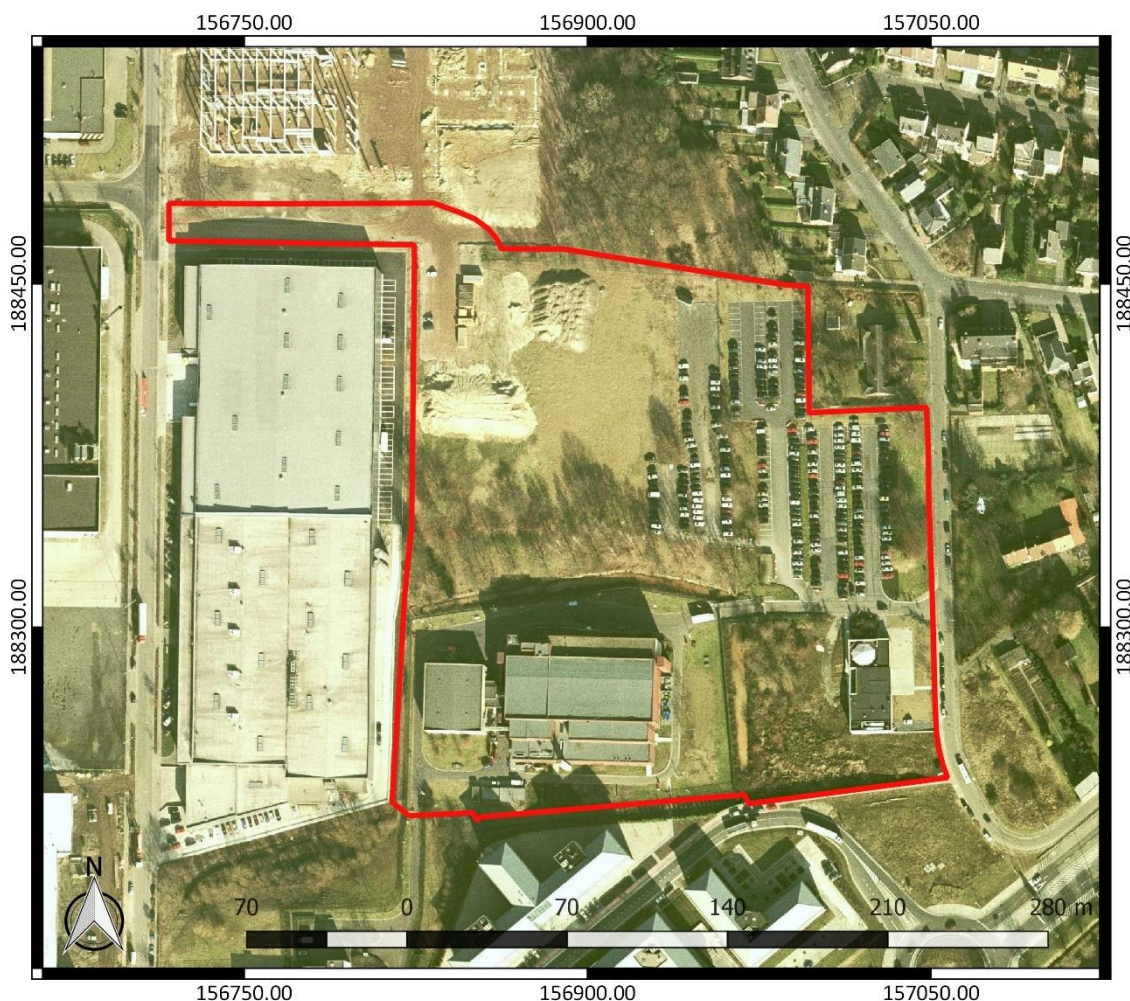
Figuur 20: Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van Popp met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 21: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 22: Luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 23: Luchtfoto uit 2000-2003 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) vermeldt een aantal locaties in de omgeving van het onderzoeksgebied waar archeologische resten gekend zijn (Figuur 24). De in de nabijheid gelegen archeologische waarden en de locaties met een gelijkaardige landschappelijke ligging worden besproken. Ze zijn het relevantste om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten.

Net ten oosten van het onderzoeksgebied bevindt zich het Hof van Geerdegem (CAI ID 103327). Het is een 17de-eeuwse hoeve.¹⁰ Verder naar het oosten toe is een urn met crematieresten uit de ijzertijd of de Romeinse tijd gevonden (CAI ID 102292).¹¹ Nog verder naar het oosten toe is in het verleden een Romeinse munt aangetroffen (CAI ID 150990).¹² Bij archeologisch vooronderzoek op de locatie werden verschillende sporen gevonden die geïnterpreteerd worden als greppels, kuilen en paalkuilen uit de metaaltijden tot de Romeinse tijd.¹³

¹⁰ Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: Hof van Geerdegem [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/103327> (geraadpleegd op 10 oktober 2023).

¹¹ Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: Brusselsesteenweg 485 [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/102292> (geraadpleegd op 10 oktober 2023).

¹² Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: Geerdegemveld 2 [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/150990> (geraadpleegd op 10 oktober 2023).

¹³ Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: Geerdegemveld [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/983692> (geraadpleegd op 10 oktober 2023).

Figuur 24: Overzichtskartaal Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van het onderzoeksgebied
(<https://geo.onroerenderfgoed.be/>), weergegeven op het DTM 1 m en Hillshade DHM 5 m

Ten zuiden vinden we het Geerdegemkasteel (CAI ID 103389). Het gaat om een 18de-eeuwse site met walgracht die gekend is van de Ferrariskaart.¹⁴ Ter hoogte van CAI ID 983036 werd archeologisch vooronderzoek uitgevoerd, waarbij resten aangetroffen zijn die in de late middeleeuwen tot de nieuwe tijd gedateerd worden. Het gaat onder meer om resten van landindeling en een oud wegtracé.¹⁵

Ten westen werden bij archeologisch vooronderzoek geen antropogene sporen aangetroffen (CAI ID 226417).¹⁶ Ter hoogte van CAI ID 102257 zijn wel relevante archeologische resten gevonden. Het gaat om een vondst uit het laatneolithicum, een bronzen randbijltje en om vondstmateriaal uit de middeleeuwen.¹⁷

¹⁴ Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: Geerdegemkasteel [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/103389> (geraadpleegd op 10 oktober 2023).

¹⁵ Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: Zemstbaan 123-131 [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/983036> (geraadpleegd op 10 oktober 2023).

¹⁶ Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: Konijnenstraat [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/226417> (geraadpleegd op 10 oktober 2023).

¹⁷ Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: Eglegemvijver 2 [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/102257> (geraadpleegd op 10 oktober 2023).

Ten noordoosten vinden we de Rakelingenmolen (CAI ID 103487) die gekend is van de 18de-eeuwse Ferrariskaart.¹⁸ Tot slot vermelden we ook nog Vorschenborgh, een 17de-eeuws landhuis dat mogelijk teruggaat tot een 16de-eeuwse site met walgracht en dat in 1944 vernietigd werd en nadien herbouwd is (CAI ID 103382).¹⁹

Andere gekende archeologische waarden in de omgeving van het onderzoeksgebied bevinden zich al op vrij grote afstand ten opzichte van het onderzoeksgebied of kennen een verschillende landschappelijke ligging. Ze zijn weinig relevant om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten. Daarom worden ze hier niet nader toegelicht. Archeologienota's of nota's van terreinen in de omgeving die geen relevante aanvulling op de reeds besproken CAI-locaties geven, lichten we daarom hier niet afzonderlijk toe.

2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese

Na uitvoering van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen die vooropgesteld werden, beantwoord worden.

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein? Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?

Uit het bureauonderzoek blijkt dat in de omgeving van het onderzoeksgebied reeds heel wat relevante archeologische resten gekend zijn. Ze dateren uit de steentijd, de metaaltijden, de Romeinse tijd, de middeleeuwen en de nieuwe tijd. De aanwezigheid van talrijke relevante archeologische resten houdt verband met de gunstige landschappelijke ligging. Het onderzoeksgebied zelf bevindt zich bijvoorbeeld deels op hoger gelegen, drogere gronden vlakbij nattere gronden, aan de rand van de vallei van de Zenne. De gunstige landschappelijke ligging van het terrein en de vele reeds gekende archeologische waarden in de omgeving doen besluiten dat op het terrein resten van de steentijd tot de nieuwe tijd kunnen voorkomen. Het kan daarbij zowel gaan om sporensites als om artefactensites.

Historische kaarten geven aan dat het terrein in de 18de eeuw in gebruik was als akkerland en deels ook als grasland en als bos. In de 20ste eeuw evolueert dit landgebruik naar een sportveld en naar parkeergelegenheid. Ook zien we de oprichting van het gebouw in het zuidwesten van het terrein. Het DTM lijkt aan te geven dat bij de aanleg het terrein genivelleerd werd. Het noordwesten lijkt daarbij opgehoogd, terwijl het oosten deels afgegraven lijkt. Het zuiden ligt opvallend lager. Mogelijk werd dit ook genivelleerd of vond hier erosie plaats. In deze zone tonen historische kaarten ons immers een waterloop. Op dit moment is er onduidelijkheid omtrent de bewaringstoestand van het bodemarchief. Meer inzicht in de bewaring is enkel mogelijk aan de hand van verder vooronderzoek op het terrein.

Wat is de impact van de geplande werken?

In een zone van ca. ca. 2,935 ha worden binnen het onderzoeksgebied werken gepland. De voornaamste werken omvatten de oprichting van een nieuw datacenter en de herinrichting van parkeer- en groenzones. De verstoringsdiepte van de verschillende bodemingrepen varieert sterk, van 40 cm tot ca. 3,72 m. Dit doet besluiten dat binnen de volledige zone met geplande bodemingrepen het bodemarchief bedreigd is, met uitzondering van de locaties waar bomen behouden blijven.

¹⁸ Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: Rakelingenmolen [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/103487> (geraadpleegd op 10 oktober 2023).

¹⁹ Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: Vorschenborgh [online], <https://id.erfgoed.net/waarnemingen/103382> (geraadpleegd op 10 oktober 2023).

2.4.5 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Op basis van de reeds gekende archeologische waarden in de omgeving en de gunstige landschappelijke ligging van het terrein is er een verwachting naar het mogelijke voorkomen van relevante archeologische resten van de steentijd tot de nieuwe tijd. Het kan zowel gaan om sporensites als om artefactensites. Wel is er onduidelijkheid over de bewaringstoestand van het bodemarchief. Het terrein lijkt in het verleden namelijk genivelleerd en mogelijk ook deels geërodeerd. Delen kunnen opgehoogd zijn, terwijl andere delen afgegraven lijken. De geplande werken betekenen alleszins een bijkomende bedreiging voor het aanwezige bodemarchief in een zone van ca. 2,935 ha. Gezien het archeologisch potentieel van het terrein, de onduidelijkheid omtrent de bewaringstoestand van het bodemarchief en de verwachte negatieve impact van de geplande werken is daarom bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig. Daarbij laten we enkele zones met een beperkte oppervlakte in het zuiden en het oosten van het terrein waar nieuwe bomen geplant worden achterwege, omdat de kenniswinst hier beperkt is. Verder vooronderzoek is nodig in een zone van 2,865 ha.

Figuur 25: Aanduiding van de zone waar verder vooronderzoek nodig is, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

Voor het verdere vooronderzoek wegen we verschillende onderzoeksmethodes af. Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Het potentieel op kennisvermeerdering is voor deze onderzoekstechniek te beperkt.

Veldkartering is niet mogelijk binnen het onderzoeksgebied, omdat het volledige terrein verhard of begroeid is.

Landschappelijk bodemonderzoek is wel relevant om de bewaringstoestand van de bodem en het potentieel op goed bewaarde steentijd artefactensites beter in te kunnen schatten. Afhankelijk van de bewaringstoestand van de bodem en het potentieel op goed bewaarde steentijd artefactensites is mogelijk bijkomend onderzoek naar steentijd artefactensites nodig.

Tot slot dient ook een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd te worden om na te gaan of binnen het onderzoeksgebied relevante archeologische sporen aanwezig zijn. Deze onderzoekstechniek biedt daarvoor voldoende ruimtelijk inzicht en is geschikt omdat een site zonder complexe verticale stratigrafie verwacht wordt.

3 Samenvatting

Naar aanleiding van plannen voor de oprichting van een nieuw datacenter en de herinrichting van parkeer- en groenzones op het terrein, diende een archeologienota opgesteld te worden. Uit het uitgevoerde bureauonderzoek blijkt dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. We houden rekening met het mogelijke voorkomen van relevante archeologische resten uit de steentijd tot de nieuwe tijd. Het kan zowel gaan om sporensites als om artefactensites. Wel is er onduidelijkheid over de bewaringstoestand van het bodemarchief. Er zijn namelijk aanwijzingen dat het terrein in het verleden genivelleerd werd of geërodeerd is. Wat dit betekent naar het archeologisch potentieel van het terrein toe, is momenteel onduidelijk. Wel blijkt uit een evaluatie van de impact van de geplande werken op het terrein dat de geplande werken een bedreiging voor het nog aanwezige bodemarchief vormen. Omwille van het archeologisch potentieel van het terrein, de onduidelijkheid omtrent de bewaringstoestand van het bodemarchief en de verwachte negatieve impact van de geplande werken is daarom bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig.

4 Bibliografie

4.1 Publicaties

Bogemans, F., 1996: *Toelichting bij de Quartairgeologische kaart. Kaartblad 23 Mechelen*, Brussel.

Kinnaer, F./W. Wouters, 2007: De geschiedenis van Mechelen tijdens de 12e en 13e eeuw, in: L. Troubleyn/F. Kinnaer/A. Ervynck (red.) *Het Steen en de burgers. Onderzoek van de laatmiddeleeuwse gevangenis van Mechelen*, Mechelen, 11-45.

Robberechts, B., s.d.: *Archeologische nota TSM*, s.l.

Troubleyn, L., et al. 2007: *Het Steen en de burgers. Onderzoek van de laatmiddeleeuwse gevangenis van Mechelen*, Mechelen.

4.2 Websites

Cartesius (2023)
<https://www.cartesius.be>

Databank ondergrond Vlaanderen (2023)
<https://dov.vlaanderen.be/>

Geoportaal Onroerend Erfgoed (2023)
<https://geo.onroenderfgoed.be/>

Geopunt Vlaanderen (2023)
<https://www.geopunt.be/>

Inventaris Onroerend Erfgoed (2023)
<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2023)
<https://www.onderzoeksbalans.be>

5 Bijlagen

5.1 Archeologische periodes

